

УДК 336.711.65:330.131.7

Андрійченко Ж.О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління фінансовими послугами
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ КОНКОРДАЦІЇ НОР І РЕЗУЛЬТАТІВ П'ЯТОГО РАУНДУ ВЗАЄМНОГО ОЦІНЮВАННЯ MONEYVAL ВІДПОВІДНОСТІ СИСТЕМИ ПВД/ФТ УКРАЇНИ РЕКОМЕНДАЦІЯМ FATF

DETERMINING OF THE CONCORDANCE LEVEL OF THE NRA AND THE RESULTS OF THE FIFTH ROUND OF THE MONEYVAL MUTUAL EVALUATION OF THE UKRAINIAN AML/TF SYSTEM COMPLIANCE TO THE FATF RECOMENDATIONS

АНОТАЦІЯ

Роботу присвячено визначенню рівня конкордації результатів внутрішнього і зовнішнього оцінювання відповідності національної системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму в Україні міжнародним стандартам FATF, узагальненню заходів, спрямованих на підвищення ефективності системи фінансового моніторингу України на основі запровадження ризик-орієнтованого підходу. У роботі використано загальнонаукові методи: порівняння, аналізу, систематизації та узагальнення. Запропоновано методичний підхід до визначення рівня конкордації результатів внутрішнього і зовнішнього оцінювання відповідності системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму в Україні міжнародним стандартам FATF. Сформовані в роботі пропозиції можуть бути корисними для прогнозування майбутнього зовнішнього статусу України у світовій системі протидії легалізації доходів та фінансуванню тероризму на основі результатів чергової Національної оцінки ризиків, яка має відбутися у 2019 р.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, протидія легалізації доходів, фінансуванню тероризму, ризик-орієнтований підхід, відмивання доходів, взаємне оцінювання, FATF, MONEYVAL.

АННОТАЦИЯ

Работа посвящена определению уровня конкордации результатов внутреннего и внешнего оценивания соответствия национальной системы противодействия легализации доходов, полученных преступным путем, и финансированию терроризма в Украине международным стандартам FATF, обобщению мероприятий, направленных на повышение эффективности системы финансового мониторинга Украины на основе внедрения риск-ориентированного подхода. В работе использованы общенаучные методы: сравнения, анализа, систематизации и обобщения. Предложен методический подход к определению уровня конкордации результатов внутреннего и внешнего оценивания соответствия системы противодействия легализации доходов, полученных преступным путем, и финансированию терроризма в Украине международным стандартам FATF. Сформированные в работе предложения могут быть полезны для прогнозирования будущего внешнего статуса Украины в мировой системе противодействия легализации доходов и финансированию терроризма на основе результатов очередной Национальной оценки рисков, которая должна состояться в 2019 г.

Ключевые слова: финансовый мониторинг, противодействие легализации доходов, финансированию терроризма, риск-ориентированный подход, отмытие доходов, взаимное оценивание, FATF, MONEYVAL.

ANNOTATION

Research is devoted to determining the concordance level of results of internal and external evaluation of the compliance of the national anti-money laundering, countering the financing of terrorism

measures in Ukraine with the international FATF standards, the generalization of measures directed to the efficiency improvement of the Ukrainian financial monitoring system basing on the risk-based approach (RBA) establishment. The methods of research. There were used the following general scientific methods in the work – comparison, analysis, systematization and generalization. The results. The methodical approach to the determination of the concordance level of the internal and external assessment of the anti-money laundering, countering the financing of terrorism measures in Ukraine of compliance with the international FATF standards is proposed. The practical significance of the research results. The propositions formed in scientific work can be useful in predicting the future external status of Ukraine in the international AML/TF system basing on the results of regular National Risks Assessment, which should be held in 2019.

Keywords: financial monitoring; anti-money laundering and terrorist financing; risk-oriented approach, money laundering, mutual evaluation, FATF, MONEYVAL.

Постановка проблеми. Високий рівень конкордації внутрішнього і зовнішнього оцінювання відповідності системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму і фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (ПВД/ФТ) вимогам групи FATF свідчить про адекватне розуміння вимог, здатність до самоаналізу і, відповідно, подальшого вдосконалення діяльності із ПВД/ФТ суб'єктами фінансового моніторингу. І навпаки, нездатність адекватно здійснювати внутрішню оцінку стану системи ПВД/ФТ призводить до викривлення сприйняття ситуації на внутрішньому рівні, проте не змінює істинного становища і не впливає на рішення, що приймаються міжнародними організаціями на підставі результатів зовнішньої оцінки. Яскравим прикладом розходження внутрішнього і зовнішнього оцінювання стану ПВД/ФТ в Україні та його наслідків може бути досвід потрапляння України до «сірого» списку FATF у 2010 р. Внесення України до переліку країн, які не повною мірою виконують вимоги FATF і до яких мають бути застосовані заходи посиленого контролю, відбулося на тлі досить оптимістичної оцінки Кабінетом Міністрів України стану системи ПВД/ФТ протягом 2005–2010 рр. як «ефективного». Так, у Стратегії розвитку системи ПВД/

ФТ до 2015 р. було констатовано, що «протягом 2005–2010 років ефективно функціонувала національна система запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, яка включає ефективні моделі фінансового моніторингу і міжвідомчого співробітництва...» [1]. Хоча насправді мало місце значне відставання від термінів імплементації та виконання Міжнародних рекомендацій FATF, зокрема зволікання з прийняттям нової редакції Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму», що й спричинило включення України до «сірого» списку FATF.

Тому з урахуванням наявності результатів двох оцінок: внутрішньої – у вигляді проведеної у 2016 р. Національної оцінки ризиків (НОР) [2] та зовнішньої – у вигляді Звіту MONEYVAL за результатами п'ятого раунду взаємного оцінювання, який був опублікований у січні 2018 р. [3], доцільним є проведення визначення та аналізу рівня конкордації цих оцінок у цілому і стосовно запровадження ризик-орієнтованого підходу (РОП) зокрема. Посилена увага до РОП пояснюється тим, що одна рекомендація FATF щодо РОП є «наскрізною» рекомендацією, і рейтинг, отриманий за відповідність Р1, впливатиме на рейтинги за відповідність іншим рекомендаціям FATF. Виявлення рівня конкордації дасть змогу прогнозувати майбутній зовнішній статус України у світовій системі ПВД/ФТ на основі результатів чергової Національної оцінки ризиків, яка має відбутися у 2019 р.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальними напрямками сучасних досліджень зарубіжних учених є питання оцінки дієвості глобальної системи ПВД щодо викликів криптовалют та впливу технологій розподілених реєстрів на фінансові ринки (Campbell-Verduyn, Malcolm, 2018 [4], Klimos, Paul, 2018 [5]), дослідження можливості оцінки системи ПВД без належних даних (Levi Michael, Reuter Peter and Haliday Terence 2017 [6]), значення прогностичної фінансової розвідки для ПВД/ФТ (Lowe Rechard John, 2017 [6]), адаптації національного законодавства з ПВД/ФТ в умовах глобалізації до моделей ПВД/ФТ, що існують у світі (Narayan Shannu, 2018 [8]), оцінки превентивного ефекту глобальної системи ПВД (Verhage, Antoinette, 2017 [9]). У роботах вітчизняних учених також простежується посилена увага до проблем удосконалення національного законодавства у сфері ПВД/ФТ, його відповідності міжнародним стандартам (Н.М. Внучова, 2018 р. [10], О.М. Колодізев, І.М. Чмутова, 2017 р. [11]), оцінювання й управління ризиками відмивання коштів, фінансування тероризму та запровадження ризик-орієнтованого підходу (О.О. Глуценко, І.Б. Семенен, 2014 р. [12]).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність

значної кількості публікації у сфері ПВД/ФТ, багатоаспектність цієї проблематики та постійні зміни у глобальній й національних економічних системах потребують нових досліджень.

Мета статті полягає у визначенні рівня конкордації результатів внутрішнього і зовнішнього оцінювання відповідності національної системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму в Україні міжнародним стандартам FATF та формуванні заходів, спрямованих на підвищення ефективності системи фінансового моніторингу України на основі запровадження ризик-орієнтованого підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. На початку 2018 р. Комітетом експертів Ради Європи з оцінки заходів із протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL) було оприлюднено результати п'ятого раунду оцінки України, яка тривала з 2016 р.

Система взаємних оцінок базується на спеціальній Методології FATF з оцінки відповідності та ефективності систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Методологія стосується двох складників оцінки впровадження міжнародних стандартів FATF: 1) технічної відповідності; 2) результатів, індикаторів, даних та інших факторів, що використовуються для оцінки ефективності їх запровадження [15].

Відповідно до Методології, ефективність – це ключовий компонент в оцінці ступеня відповідності країни міжнародним стандартам FATF. Процес оцінки повинен розглядати оцінку ефективності рівною мірою з оцінкою технічної відповідності. Оцінка ефективності спрямована на посилення уваги до результатів і визначення, якою мірою національна система ПВД/ФТ досягла цілей міжнародних стандартів FATF, а також виявлення системних недоліків. Це дає змогу країнам приділити пріоритетну увагу заходам поліпшення своєї системи.

Підсумковий звіт MONEYVAL висвітлює стан технічної відповідності і результативності заходів боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення в Україні.

Даний міжнародний документ подає аналіз рівня відповідності українського законодавства актуальним Рекомендаціям FATF, оцінку практичної дієвості та ефективності системи фінансового моніторингу в Україні та надає рекомендації щодо її вдосконалення.

Загальний результат проведеного в рамках п'ятого раунду взаємного оцінювання системи фінансового моніторингу України є позитивним. У підготовленому MONEYVAL Звіті констатовано, що Україна є надійною юрисдикцією у питаннях боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, яка не потребує спеціальних заходів впливу з боку Комітету Ради Європи MONEYVAL та FATF [3].

З урахуванням того, що Україна спочатку знаходилася у «чорному», а потім у «сірому» списку FATF, указаний результат засвідчує безумовний прогрес у побудові національної системи фінансового моніторингу.

За результатами оцінки технічної відповідності українського законодавства встановлено, що національне законодавство повністю відповідає 12-ти рекомендаціям FATF, 20-ти – переважно відповідає, семи – частково відповідає та одна Рекомендація не застосовується в Україні [13].

За рівнем ефективності, відповідно до встановлених рейтингів, Україна отримала за двома результатами рейтинг «значний», за вісьмома – «помірний» і за одним показником низьку оцінку [13].

Для порівняння результатів оцінки MONEYVAL та результатів НОР у табл. 1 проведено співвіднесення шкал оцінювання, що були використані під час оцінювання, а також переведення вербальних характеристик показників у кількісні.

Як видно з табл. 1, в обох системах оцінювання використовується чотири вербальних оціночних рівня, які можна відповідним чином перевести у чисельні значення в діапазоні від 1 до 4. Представляється, що найвищому показнику технічної відповідності й ефективності за Методологією FATF, що використовується MONEYVAL під час оцінювання, відповідає найменше значення рівня ризиків системи ПВД/ФТ за методологією НОР. Це є цілком логічним, адже система ПВД/ФТ, побудована з дотриманням вимог FATF, буде ефективною, що призводитиме до зниження рівнів ризиків у ній.

За наявності шкали відповідності різних систем оцінювання можна проаналізувати рівень конкордації отриманих результатів. На основі встановлення логічних зв'язків між рекомендаціями і наслідками/ризиками, що виникають за їх недотримання, побудовано табл. 2, в якій через порівняння значень показників було визначено рівень конкордації результатів зовнішнього і внутрішнього оцінювання системи ПВД/ФТ України. У процесі побудови табл. 2 було виключено рекомендації FATF, які не мали відповідної оцінки в НОР, зокрема відносно міжнародної співпраці та ін. Окрім того, було виключено з розгляду ті рекомендації, за якими мали місце максимально позитивні оцінки MONEYVAL, а оцінки НОР повністю їм відповідали.

З табл. 2 видно, що оцінки Комітету MONEYVAL системи ПВД/ФТ України значною мірою кореспондуються з оцінкою ризиків НОР: із 35% позицій має місце повна конкордація, а з 53% – оцінка MONEYVAL навіть перевищувала внутрішню. Проте 12% оцінюваних позицій, за якими зовнішні оцінки порівняно з внутрішніми, були більш суворими. І хоча негативне відхилення рівня конкордації було виявлено лише відносно двох позицій, проте одна з них – це стан технічної відповідності Рекомендації 1 «Оцінка ризиків та застосування ризик-орієнтовного підходу» та Безпосередніх результатів «Ризики від ВД та ФТ зрозумілі та, де необхідно, дії координуються на національному рівні для боротьби з відмиванням доходів та фінансуванням тероризму». А як уже зазначалося, одна рекомендація FATF щодо ризик-орієнтовного підходу є «наскрізною» і, отже, достатньо суттєвою. Причиною розходження в оцінках MONEYVAL і Держфінмоніторингу в рамках НОР відносно Рекомендації 1 можна вважати часовий фактор. На момент проведення НОР (2016 р.) ще залишався час на імплементацію положень до національного законодавства положень Директиви ЄС 2015/849 Європейського Парламенту і Ради щодо ПВД/ФТ, отже, цей ризик був оцінений Держфінмоніторингом як «незначний» (4 бали). Проте в 2017 р., коли проходив п'ятий раунд оцінювання MONEYVAL, час запровадження положень четвертої Директиви ЄС уже настав, а в ході взаємного оцінювання MONEYVAL було встановлено, що:

– запровадження ризик-орієнтованого підходу до діяльності всіх суб'єктів фінансового моніторингу досі не відбулося, бо закон, який би мав це закріпити, все ще знаходиться на стадії законопроекту;

– досі відсутні конкретні вимоги щодо застосування посиленних заходів до управління та зниження високих ризиків, виявлених у ході НОР 2016 р., або включення інформації про ці ризики до оцінки ризиків;

– не визначено спрощені заходи, що мають уживатися до ризиків із меншим рівнем згідно із НОР;

– відсутні вимоги до суб'єктів первинного фінансового моніторингу щодо виявлення, оцінювання та розуміння ризиків із ВД/ФТ, пов'язаних із каналами розподілу;

Отже, MONEYVAL оцінив такий стан щодо технічної відповідності як «переважно відпо-

Таблиця 1

Співвіднесення шкал оцінювання

MONEYVAL		НОР		Бальне значення показника
Технічна відповідність (ТВ)	Безпосередній результат (БР)	Рівень ризику (РР)		
Вербальна характеристика показника				
Не відповідає	Низький	Високий		1
Частково відповідає	Помірний	Значний		2
Переважно відповідає	Значний	Помірний		3
Відповідає	Високий	Незначний		4

Таблиця 2

Аналіз рівня конкордації результатів зовнішнього і внутрішнього оцінювання системи ПВД/ФТ України

Оцінка MONEYVAL			Конкордація	НОР	
Рекомендація FATF / Результат ефективності	ТВ	БР		Ризик	РР
P1. Оцінка ризиків та застосування ризик-орієнтовного підходу/ БР1	3	3	<	37.Неповна імплементація в національне законодавство положень Директиви ЄС 2015/849 Європейського Парламенту і Ради щодо ПВД/ФТ	4
P2. Національне співробітництво та координація /БР6	4	3	>	18.Недостатня взаємодія правоохоронних органів з ПФР	2
P 5-6. Фінансування тероризму	2		=	16. Недостатньо ефективні заходи протидії ФТ та сепаратизму	2
P8. Неприбуткові організації БР10	3	2	=	25. Використання неприбуткових організацій з метою ВД/ФТ	2
				33. Непрозорі фінансування політичних партій	3
P12. Публічні особи	3		>	11. Неналежне виявлення та санкціонування підозрілих фінансових операцій національних публічних діячів	2
P22. ВНУП: належна перевірка клієнта	3		>	24. Неподання ВНУП інформації про підозрілі фінансові операції	2
				31. Неможливість перевірити представниками ВНУП інформації, що надається клієнтом	2
P24-25. Прозорість та бенефіціарна власність юридичних осіб та організацій / БР5	2-3	2	=	12. Неефективні заходи з установлення кінцевих бенефіціарних власників (контролерів) і контролю над ними	2
P26-27. Регулювання та нагляд за фінансовими установами / БР3	3	2	≥	27. Недостатність кадрів та ресурсів для ефективного здійснення нагляду	2
			≤	35. Відсутність секторальної оцінки ризиків СПФМ у сфері ПВД/ФТ	3
P28. Регулювання та нагляд за ВНУП/БР3	2	2	>	8. Відсутність правового регулювання діяльності деяких представників ВНУП	1
P29. ПФР	4		>	2. Недостатнє матеріально-технічне забезпечення ПФР	1
				3. Низька заробітна плата персоналу ПФР	1
				6. Неефективна система розслідування матеріалів ПФР	1
P33. Статистика	2		>	5. Неосучаснена система аналізу інформації про підозрілі фінансові операції	1
P35. Санкції	2		>	7. Невідповідність міри покарання тяжкості злочинів ВД/ФТ	1
			=	19. Неефективні санкції за порушення вимог законодавства у сфері ПВД/ФТ	2
БР1. Ризики від ВД та ФТ зрозумілі та, де необхідно, дії координуються на національному рівні для боротьби з ВД та ФТ		3	>	30. Недостатній рівень розуміння ризиків ВД/ФТ	2
БР7. Злочини та діяльність із ВД розслідуються, а злочинці переслідуються та підпадають під ефективні та переконливі санкції		1	<	20. Неефективне розслідування злочинів ВД	2
БР9. Злочини та діяльність із ФТ розслідуються, а особи, котрі фінансують тероризм, переслідуються та підпадають під ефективні та переконливі санкції		3	>	28. Неефективне розслідування терористичних злочинів	2

Джерело: складено автором на основі [2; 3]

відає» (3 бали), а відносно ефективності – як «значний» рівень (3 бали). У вербальній характеристиці різниця між оцінками непомітна, саме тому й було запропоновано кількісне оцінювання конкордації. З бальної оцінки видно, що зовнішня оцінка є більш суворою, але й більш адекватною, і з часом у разі зволікання Україною у запровадженні РОП вона буде лише погіршуватися.

Друга позиція, за якою було виявлено відсутність конкордації з негативним вектором, тобто мало місце більш «м'яке» самооцінювання порівняно з зовнішнім, це оцінка Безпосередніх результатів 7 «Злочини та діяльність із ВД розслідуються, а злочинці переслідуються та підпадають під ефективні та переконливі санкції». За оцінкою MONEYVAL, рівень ефективності цього результату – «низький» (1 бал), а згідно з НОР – ризик «значний» (2 бали). Аргументи низької оцінки ефективності за цією позицією MONEYVAL пояснив у своєму Звіті [3], основними з яких є такі:

- судові переслідування за відмивання доходів рідко зачіпають інтереси високопосадовців-корупціонерів і навіть коли зачіпають, то результати цих проваджень досить сумнівні, бо винесення вироків відбувається з їх подальшою перекваліфікацією на умовні терміни, що свідчить про відсутність переконливого результату у сфері боротьби з одним із найвищих національних ризиків – відмивання доходів;

- неефективна криміналізація відмивання доходів через необхідність встановлення, застосування за предикатний злочин, перш ніж справи з відмивання доходів будуть розглянуті судом;

- низький рівень паралельних фінансових розслідувань, низька кількість розслідувань відмивання доходів, низький рівень судового переслідування за відмивання доходів, зниження рівня обвинувачень в обвинувальних актах із відмивання доходів, низький рівень санкцій за відмивання доходів, який майже завжди є менший, ніж за предикатні злочини (і самі по собі не є переконливими), вказують на необхідність фундаментальних поліпшень із погляду ефективності.

У цілому за результатами п'ятого раунду взаємного оцінювання основні зауваження MONEYVAL були спрямовані на підкреслення необхідності підвищення ефективності:

- правоохоронно-судової системи, зокрема в частині вдосконалення практичних заходів із розслідування кримінальних проваджень, арешту та конфіскації злочинних доходів;

- заходів щодо регулювання і нагляду за нефінансовими установами та професіями;

- запровадження порядку перевірки достовірності даних щодо кінцевих бенефіціарних власників;

- заходів щодо запобігання та протидії фінансуванню тероризму та щодо обізнаності приватного і неприбуткового секторів із відповід-

ними загрозами, вразливостями та ризиками, пов'язаними із їхньою професійною діяльністю;

- заходів із запровадження всебічної, достовірної та неперервної адміністративної звітності у сфері фінансового моніторингу;

- приведення законодавчої бази відносно злочинів із фінансування тероризму та цільових фінансових санкцій у відповідність до міжнародних стандартів тощо.

У зв'язку з тим, що, як було досліджено, у цілому результати зовнішнього і внутрішнього оцінювання співпадають, то зауваження й пропозиції Комітету MONEYVAL для України також значною мірою кореспондуються з результатами Національної оцінки ризиків, проведеної Державною службою фінансового моніторингу, наприклад щодо ризиків корупції, організованої злочинності, високого обігу готівки, проявів тероризму, відсутності секторальної оцінки ризиків фінансового сектору, неефективної санкційної політики, роботи правоохоронно-судової системи тощо.

Відповідно до звіту про взаємну оцінку п'ятого раунду, Україна має значні ризики відмивання грошей через корупцію та незаконну економічну діяльність, включаючи фіктивне підприємництво, ухилення від сплати податків та шахрайство. Величезний розмір тіньової економіки, посилення широкомасштабного використання грошових коштів роблять країну особливо вразливою. Серед переважних механізмів відмивання грошей в Україні є так звані конвертаційні центри, через які гроші розподіляються від реальної до тіньової економіки і здійснюється їх виведення з країни [3].

З часу останньої оцінки в 2009 р. Україна зробила низку важливих кроків, а саме прийняття спеціального закону в 2014 р. щодо посилення процедури фінансового моніторингу та посилення зусиль у боротьбі з корупцією через створення Національного антикорупційного бюро України та Національної прокуратури з питань корупції. У Звіті говориться, що інші позитивні ініціативи включають «дуже значні зусилля» Національного банку України щодо усунення злочинців від контролю над банками та успішного розгляду складних справ із відмивання грошей [2].

Слід підкреслити, що за моніторинговим режимом Україна знаходиться на рівні таких країн членів FATF, як Австралія, США, Канада, Сінгапур, Данія, Швеція та Швейцарія.

6 квітня 2018 р. FATF опубліковано зведену таблицю рейтингів, отриманих країнами за підсумками взаємних оцінок національних систем ПВД/ФТ, проведених FATF і регіональними групами за типом FATF за Методологією оцінки технічної відповідності Рекомендацій FATF та ефективності систем ПВД/ФТ у редакції 2013 р. [13].

У частині оцінки технічної відповідності Рекомендаціям FATF, які являють найбільший інтерес для українського фінансового ринку

(Р1 «Оцінка ризиків і застосування ризик-орієнтованого підходу», Р10 «Належна перевірка клієнтів», Р11 «Зберігання даних», Р13 «Банки-кореспонденти», Р14 «Послуги переказу грошей або цінностей», Р16 «Електронні перекази коштів», Р17 «Довіра заходам третіх сторін», Р18 «Внутрішній контроль та закордонні філії і дочірні компанії», Р26 «Регулювання і нагляд за фінансовими установами», Р27 «Повноваження наглядових органів» і Р35 «Санкції»), країнами були отримані такі рейтинги.

Найкращі результати країнам удалося продемонструвати в частині відповідності Р11, Р13 і Р14: із країн – членів FATF тільки Австралії було присвоєно рейтинг невідповідності з Р13.

Вищі бали за всіма трьома рекомендаціями були присвоєні Вірменії, Кубі, Гондурасу, Фіджі, Макао, Китаю, Іспанії та Тринідаду і Тобаго.

Низькі рейтинги були отримані країнами з Р1, Р16 і Р35. Іспанія виявилася єдиною країною, яка змогла продемонструвати оцінювачам, що в її законодавстві належним чином закріплені обов'язки за оцінкою ризиків ВД/ФТ та застосування ризик-орієнтованого підходу. При цьому рейтинги часткової відповідності з Р1 отримали, зокрема, такі країни, як Австралія, Австрія, Вірменія, Данія, Норвегія, Сербія, Словенія і США [13].

За результатами узагальнення отриманих країнами оцінок, що відображають рівень ефективності реалізації стандартів FATF, найбільш низькі рейтинги присвоєні за БР 3 (нагляд за фінансовим сектором і сектором ВНУП) і БР 4 (виконання фінансовим сектором і сектором ВНУП вимог із ПВД/ФТ). Так, жодна країна не отримала рейтинг високого рівня ефективності, шести країнам присвоєно рейтинг значного рівня ефективності за БР 3 (Ірландія, Іспанія, Канада, Кубі, Макао, Китаю та Малайзії), і лише Вірменія отримала рейтинг значного рівня ефективності за БР 4 [13].

Таким чином, на загальносвітовому рівні за результатами п'ятого раунду взаємного оцінювання Україна значно поліпшила ефективність системи фінансового моніторингу. У світлі цієї події варто наголосити, що за підсумками перевірки Комітет MONEYVAL підтвердив значний рівень операційної та інституційної спроможності національного підрозділу фінансової розвідки – Державної служби фінансового моніторингу України за всіма рейтинговими параметрами, і це на тлі високих ризиків, пов'язаних із недостатнім рівнем матеріально-технічного забезпечення, низькою заробітною платою працівників ПФР, та неефективної системи розслідування матеріалів ПФР.

Проте низка проблем ще залишається і потребує вирішення. Україна повинна на першому пленарному засіданні 2019 р. повідомити MONEYVAL про реалізацію рекомендацій у рамках поглиблених подальших процедур. У зв'язку із цим Держфінмоніторингом розпо-

чато процес підготовки відповідного Плану дій щодо подальшого вдосконалення системи фінансового моніторингу в Україні за результатами п'ятого раунду оцінки MONEYVAL.

Однак у процесі складання Плану слід зауважити, що розширення доступу населення до фінансових послуг має залишатися пріоритетом для FATF і занадто застережливий підхід до запобіжних заходів із ПВД/ФТ може призвести до небажаного виключення законного бізнесу і низки клієнтів з офіційної фінансової системи. Тому реалізація всіх пропозицій MONEYVAL для досягнення відповідності рекомендаціям FATF має відбуватися, перш за все, на основі запровадження РОП, для чого в суспільстві мають відбутися певні інституційні зміни [16].

Висновки. Таким чином, проведений аналіз свідчить, що, незважаючи на загальну конкордацію зовнішніх та внутрішніх оцінок відповідності системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму України рекомендаціям FATF за рахунок усереднення відхилень, які мають місце, відсутність конкордації оцінок за ключовою Рекомендацією 1 щодо РОП та Безпосереднім результатом щодо ефективності розслідування та покарання злочинів із ВД зі зміщенням акценту на «м'яке» внутрішнє і належне зовнішнє оцінювання може стати індикатором недостатньо ефективного внутрішнього оцінювання. Наслідком неадекватного внутрішнього оцінювання є формування такої інформаційно-аналітичної бази, яка унеможлиблює прийняття правильних управлінських рішень.

Отже, для успішного звітування перед MONEYVAL у 2019 р. слід ужити певних заходів, спрямованих на реалізацію його пропозицій. Зокрема, прискорення запровадження ризик-орієнтованого підходу є першочерговим напрямом розвитку системи ПВД/ФТ України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму на період до 2015 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 березня 2011 р. № 190-р / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/190-2011-%D1%80>.
2. Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму / Державна служба фінансового моніторингу України. URL: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20161125/zvit_ukr.pdf.
3. Fifth Round Mutual Evaluation Report on Ukraine / MONEYVAL. URL: <https://rm.coe.int/fifth-round-mutual-evaluation-report-on-ukraine/1680782396>.
4. Campbell-Verduyn M. Bitcoin, crypto-coins, and global anti-money laundering governance. *Crime, Law and Social Change*. 2018. Vol. 69(2).

5. Klimos P. The distributed ledger technology: a potential revamp for financial markets? *Capital Markets Law Journal*. 2018. Vol. 13(2).
6. Levi M., Reuter P., Haliday T. (2017) Can the AML/CTF systems be evaluated without better data? *Crime, Law and Social Change*. 2018. Vol. 69(2).
7. Lowe R.J. Anti-money laundering – the need for intelligence. *Journal of Financial Crime*. 2017. Vol. 24(3). Issue: 8. P.472–480.
8. Narayan S. Anti-Money Laundering Law in India: A 'Globalization' Model. *Statute Law Review*. 2018. Vol. 00. № 00. P. 0–12.
9. Verhage A. Great expectations but little evidence: policing money laundering. *International Journal of Sociology and Social Policy*. 2017. Vol. 37, Issue: (7/8): 14, P. 477–491.
10. Внукова Н.М. Управління ризиками фінансових установ у сфері фінансового моніторингу. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University. Economics*. 2018. № 8(36). С. 64–68.
11. Внукова Н.М., Колодізев О.М., Чмутова І.М. Аналіз міжнародного досвіду застосування ризик-орієнтованого підходу у сфері протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 17. URL: <http://globalnational.in.ua/issue-17-2017>.
12. Глуценко О.О. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід : монографія; за ред. Р.А. Слав'юка. Київ: УБС НБУ, 2014. 386 с.
13. An up-to-date overview of the ratings on both effectiveness and technical compliance for all countries assessed against the 2012 FATF Recommendations and using the 2013 Assessment Methodology / FATF. URL: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/4th-Round-Ratings.pdf>.
14. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation: The FATF Recommendations. February 2012 / FATF. URL: http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf.
15. Methodology for assessing technical compliance with the FATF Recommendations and the effectiveness of AML/CFT systems / FATF. URL: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/methodology/FATF%20Methodology%202022%20Feb%202013.pdf>.
16. Андрійченко Ж.О. Визначення напрямів інституційних змін для забезпечення ефективного функціонування ризик-орієнтованого підходу у сфері фінансового моніторингу. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 17. URL: <http://globalnational.in.ua/issue-17-2017>.